

Uplatnění námitky věci pravoplatně rozhodnuté a rozepře zahájené.

Dr. Karel Arnstein.

Účelem tohoto článku není zkoumání obsahu námitky věci pravoplatně rozhodnuté nebo rozepře zahájené a nebudeme se proto zabývatí otázkou, kdy můžeme mluvit o tožnosti stran, právního důvodu a žalobního nároku. Chceme se zmínit pouze o tom, kdy a jak možno námitku věci pravoplatně rozhodnuté a rozepře zahájené uplatnit.

Obě námitky mají býti strážci dvou nejdůležitějších účelů procesního práva civilního, totiž právní moci a procesní hospodárnosti, s úkolem zabrániti »ne bis in eadem re sit actio«. Proto také dal jim zákonodárce největší pole působnosti a stanovil, že po každé má býti k nim z úřední moci přihlédnuto (§ 240, odst. 3. a § 411, odst. 2. c. ř. s.), tedy bez ohledu na instanci, kterou jest spor rozhodován. Bude proto moci každá ze sporných stran vznést námitku věci pravoplatně rozhodnuté nebo rozepře zahájené až do pravoplatného rozhodnutí sporu, kdykoliv, aniž by se mohl odpůrce s úspěchem ohraditi proti přednesu nova, neboť ustanovení § 482 c. ř. s. se vztahuje pouze na přednesy, které jsou vyhrazeny dispozici stran a v předpisech pojednávajících o odvolacím nebo dovolacím řízení není úchylek od ustanovení §§ 240 a 241 c. ř. s., pročez jich musí býti použito ve druhé a třetí instanci i ve smyslu §§ 463 a 513 c. ř. s. (Vážný č. 8887, Právník r. 1908, str. 264.)

Námitka věci pravoplatně rozhodnuté může býti uplatňována jednou ze sporných stran i po pravoplatném skončení sporu, jestliže prokáže ve smyslu ustanovení § 530, odst. 6., že rozepře byla již skončena pravoplatným rozsudkem nebo jemu na roveň postaveným rozhodnutím a že bez svého zavinění nemohla dříve námitku tu vznést.

Jak z názvu námitek samých vyplývá, musí, aby mohla býti jedna nebo druhá uplatněna, zahájen býti buďto spor před soudem nebo vydáno rozhodnutí rozsudku na roveň postavené, které jest již v právní moci. Poněvadž se jedná o skutečnosti a námitky procesně právního rázu, musejí býti posuzovány pouze s hlediska předpisů procesního práva civilního.

Nebude lze proto namítati na př. zahájení vyrovnacího řízení ve formě námítky rozepře zahájené, nebo jeho pravoplatné potvrzení námítkou věci pravoplatně rozsouzené, neboť ve vyrovnacím řízení nerozhoduje soud o nárocích sporných stran, nýbrž jen dozírá, aby podle předpisů vyrovnacího řádu byla uzavřena dohoda o pohledávkách mezi věřiteli a dlužníkem a nebude proto míti soud ani možnost rozhodovati, aby tak dal podklad k námitce věci pravoplatně rozhodnuté (Vážný č. 3499).

Ani jednání před soudem a rozhodnutí v řízení nesporném nemůže býti důvodem jedné z předmětných procesních námítek, neboť v nesporném řízení není sporně jednáno ve smyslu procesního práva a rozhodnutí v řízení nesporném i podle §§ 12 a 19 n. ř. nemají sporného podkladu, jsou podrobena jiným opravným prostředkům a nejsou postavena na roveň rozsudku (Vážný č. 7783). Naopak může však býti jedna z našich procesních námítek uplatněna v nesporném řízení na podkladě řízení sporného (Vážný č. 12018).

Též při sporech, které mohly býti správným důvodem námítky rozepře zahájené, nebude lze vznéstí námitku věci pravoplatně rozhodnuté, byl-li spor skončen soudním nebo mimosoudním smírem, poněvadž strany předešly soudní rozsuzující rozhodnutí uzavřením dohody (Vážný č. 1744, 4583, 6349, 9328, 12304).

Jestliže rozhoduje ve věci nejvyšší správní soud, zní jeho výrok buďto, že nárok jest veřejnoprávní, nebo že se stížnost zamítá, poněvadž jde o záležitost, které patří před řádné soudy. Nehledě tedy k odchýlné formě zahájení a projednávání sporu před Nejvyšším správním soudem od ustanovení procesního práva civilního, bude v kladném případě rozhodnuto, že veřejnoprávní nárok byl správně rozhodován cestou správní, která ovšem nemůže býti podkladem pro námítky civilně procesního rázu, v záporném případě pak nebude důvodu, aby byla uplatněna námitka věci pravoplatně rozhodnuté.

Z důvodů výše uvedených podává se samo, že též trestní řízení a rozsudek trestního soudu nebude lze použiti za podklad předmětných procesních námítek, zvláště když bude odsouzený odkázán k úhradě škody soukromého účastníka, nebudou často strany v řízení trestním totožny se stranami

ve sporu civilním. Obsah § 269 c. ř. s. ustanovuje, že civilní soud jest vázán jen odsuzujícími pravoplatnými nálezy trestního soudu, čímž jest rovnost jejich s rozsudkem civilního soudu vyloučena a civilní soudce jest vázán ve smyslu zmíněného paragrafu jen pokud jde o otázku důkazu a přičitatelnosti trestního činu, nikoliv však, zda a koho nárok civilní stává po právu (Vážný č. 2099, 3841).

Pro uplatnění námitky rozepře zahájené nebo věci pravoplatně rozhodnuté na podkladě řízení rozhodčího platí tytéž zásady, o kterých se zmiňujeme dále při sjednané příslušnosti soudu cizozemského. Aby mohly býti ony námitky uplatněny, jest nutno, aby se rozhodčí soud jak během řízení, tak v jeho rozhodčím výroku přidržel jen předmětu sporu, který mu byl k rozhodnutí předložen. Pro »ultra petita« nemohou býti naše procesní námitky uplatněny (Vážný č. 4674).

Jen příkladmo jsme poukázali na případy, kde nelze použiti ani námitky věci pravoplatně rozsouzené ani rozepře zahájené, ač by se zdály býti případnými. Civilní řád soudní dává však stranám jiné možnosti, aby mohly zabrániti dvěma odporujícím si rozhodnutím. Mohou navrhnouti při vyrovnacím, nesporném, správním nebo trestním řízení přerušeni sporu, při smíru a pravoplatně potvrzeném vyrovnání vznésti hmotně právní námitku novace, nebo během řízení nesporného a správního procesně právní námitku nepřípustnosti pořadu práva atd.

Námitka rozepře zahájené a věci pravoplatně rozhodnuté může býti vznesena jen z důvodu zahájeného sporu před soudem ustanoveným předpisy civilního práva procesního nebo z důvodu pravoplatného rozsudku a rozhodnutí jemu na roveň postaveného, vyneseno oním soudem. Pokud se jedná o spory vedené v Československu, jsou míněny soudy ustanovené předpisy civilního práva procesního, platného v zemích historických i na Slovensku (čl. XXIX. uvozovacího zákona k c. ř. s., změněný zákonem ze dne 1. IV. 1921, č. 161 Sb. z. a n., který se vztahuje i na opomenutý čl. X. uvoz. z. k j. n.).

Z důvodu pravoplatného rozsudku cizozemského soudu nebo sporu před oním soudem projednávaným, může býti jedna z předmětných procesních námitek vznesena jmenovitě tehdy, má-li náš stát se státem, na jehož území působí soud,

na jehož řízení nebo rozhodnutí má býti vzat zřetel, smlouvu o vzájemné vykonatelnosti exekučních titulů smluvních stran. Tu možno předpokládati, že bylo úmyslem zákonodárce postavití ony cizozemské exekuční tituly, pokud odpovídají podmínkám smlouvy, která jim zaručuje vykonatelnost a §§ 79, 80 a 81 ex. ř., na roveň podobným exekučním titulům našim a přiznati jim tutéž právní moc, aby nedošlo k důsledkům, kterým mají předmětné procesní námitky zabrániti. Za těchto předpokladů budou i spory vedené před cizozemským soudem, který může dáti vznik exekučnímu titulu u nás vykonatelnému, postaveny na roveň sporu vedenému v tuzemsku.

Za šetření předpisů příslušných smluv a §§ 79, 80 a 81 ex. ř. lze tedy v řízení před tuzemskými soudy vznéstí námitku jak věci pravoplatně rozhodnuté cizozemským soudem, tak rozepře zahájené před ním. Nebyla-li již na podkladě cizozemského rozsudku povolena u nás exekuce, bude nutno, při posuzování přípustnosti námitky věci pravoplatně rozhodnuté, vzíti v úvahu táž ustanovení, kterými se řídí krajský soud civilní při stanovení, zda má býti tomu kterému cizozemskému exekučnímu titulu přiznána u nás vykonatelnost čili nic. Týmiž úvahami bude nutno se řídit při posuzování námitky rozepře zahájené, aby snad později nevyšlo na jevo, že již soudní řízení trpělo takovými vadami, že rozsudek, který byl na podkladě jeho vynesen nemůže se státi vykonatelným, takže ani soudní řízení zmíněné v námitce rozepře zahájené, nemůže býti naším soudem uznáno.

Úmluvou o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků ze dne 14. prosince 1931, č. 192 Sb. z. a n., zavazuje se Československo spolu s jinými státy mezi nimiž jsou i ty, se kterými nemáme úmluvy o vzájemné vykonatelnosti exekučních titulů jako na př. Belgie, Bolivie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Lucembursko, Nizozemí, Švédsko, Velká Britanie a Severní Irsko atd., že rozhodčí výrok vydaný za přesně stanovených podmínek na území patřící některé ze smluvních stran, bude uznán a povolena exekuce podle tohoto výroku na území některé smluvní strany. Jestliže vznese ve sporu jedna ze stran námitku věci pravoplatně rozsouzené nebo rozepře zahájené s tím, že jest zahájeno rozhodčí řízení v jednom ze států, které podepsaly Úmluvu o vykonatelnosti

cizích rozhodčích výroků, bude moci býti pohlíženo na tyto námitky právě tak, jako na ony, jejichž důvodem jest spor nebo pravoplatné rozhodnutí soudu jsoucího na území státu s nímž máme úmluvu o vzájemné vykonatelnosti exekučních titulů pouze s tím rozdílem, že bude nutno přihlédnouti k ustanovením Úmluvy o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků.

Stanovisko našeho práva v případě námitky věci pravoplatně rozhodnuté nebo rozepré zahájené, kterou jest uplatňován spor před soudem, nebo pravoplatný rozsudek téhož soudu jsoucího na území státu, s nímž nemáme smlouvy o úpravě vzájemných právních styků ve věcech civilních, není jasným.

Zde musíme rozlišovati: Buď nebyla sjednána soudní příslušnost cizozemského soudu, jehož řízení nebo rozsudek jest v námitce uplatňován, nebo sjednání soudní příslušnosti učiněno bylo.

V prvním případě nelze ani námitky věci pravoplatně rozsouzené ani rozepré zahájené vznést, neboť strany nevzdaly se ochrany našeho práva, které v předmětném sporu cizího práva neuznává a nemůže proti býti ani rozsudek ani soudní řízení tohoto práva uplatňováno.

S ohledem na znění úmluv o vzájemné vykonatelnosti exekučních titulů, poukazovali jsme na §§ 79, 80 a 81 ex. ř. Poněvadž se budeme nyní zabývatí ustanoveními civilního řádu soudního, který pojednává též o právní moci, kterou vykonatelnost povětšinou doprovází, nebudeme se již dovolávatí zmíněných paragrafů exekučního řádu.

Jestliže sjednají strany příslušnost cizozemského soudu, lze míti za to, že obě strany si přály, aby jejich spor byl rozhodnut určitým soudem a pokud nevyplývá z ujednání nic jiného, že má býti též rozhodováno podle práva platného v místě prorogovaného soudu. Takové ujednání jest podle našeho práva platným a nenaráží na žádná zákonná ustanovení, naopak jest podporováno v právu formálním předpisy § 104 j. n., § 577 c. ř. s., po případě § 88 j. n. odst. 2., pokud by ovšem měla doložka na fakturu podobné účinky v cizozemském právu jako u nás, a v právu hmotném předpisy §§ 36 a 37 o. z. o.

Strany mohou, nejedná-li se o *jus cogens*, podrobiti roz-

hodnutí sporu tomu či onomu právu formálnímu nebo materiálnímu, mohou také stanovit pro spor své vlastní předpisy, jako jest tomu při soudech rozhodčích. Pro strany, které sjednají příslušnost určitého soudu jest jediné tento soud, jediné řízení před ním a jen jeho rozsudek směrodatným. Mnohý snad namítne, že k námitce věci pravoplatně rozsouzené nebo rozepře zahájené nebude musiti dojíti, jestliže se v tuzemském sporu namítne nepříslušnost zdejšího soudu, ježto byl sjednán k rozhodnutí sporu soud cizozemský a že nebyla-li vznesena námitka nepříslušnosti soudu, jest míti za to, že se žalovaný opětne podrobuje tuzemskému soudu. Leč z právního hlediska sporných stran nemůže tato námitka obstáti, neboť ve smyslu jejich jest již spor u příslušného ač cizozemského soudu veden nebo rozhodnut, čímž jest sporná věc vyňata z kompetence kteréhokoliv jiného soudu a nelze jednati pak o tom, který jiný soud jest příslušným.

Jak dalece se ztotožňuje názor našeho práva s názorem stran?

Poněvadž civilní právo procesní poskytuje stranám (s některými obmezeními) možnost, aby sjednaly podle své vůle příslušnost určitého soudu, který má jejich rozepři rozhodnouti stanoví mlčky touto disposiční možností, kterou poskytuje stranám, že ten soud, který jest podle ujednání stran příslušný, jest též příslušným podle ustanovení civilního řádu soudního. Poněvadž v tomto není předpisu, který by ustanovoval, že strany nesmí sjednati příslušnost cizozemského soudu, nutno míti za to, že cizozemský soud, jehož příslušnost byla stranami sjednána jest příslušným i podle našeho práva. Každý soud jistě také zamítne žalobu pro nepříslušnost soudní, jestliže žalovaný namítne při prvním roční místní event. i věcnou nepříslušnost a předloží-li při prvním ústním jednání písemný doklad o sjednané příslušnosti soudu cizozemského. Námitka, že rozsudek onoho cizozemského soudu nebude u nás vykonatelným, ježto nemáme s příslušným státem smlouvu o vykonatelnosti exekučních titulů neobstojí, neboť sjednáním soudní příslušnosti určuje se pouze soud, který má případně tu kterou rozepři rozhodnouti a nikoliv snad vykonatelnost rozsudku onoho soudu u nás. Naopak strany musí nebo mají si býti vědomy právního stavu a risiko nedostatečné sítě smluv o vykonatelnosti

exekučních titulů padá sjednáním příslušnosti cizozemského soudu na ně. Stal-li se tedy cizozemský soud ujednáním jeho příslušnosti podle našeho práva platně příslušným, pak musí býti i řízení před ním pokládáno za řízení v předmětné rozeprě a onu rozeprě za zahájení právě tak, jako rozsudek vynesený příslušným, byť i cizozemským soudem, za konečný a pravoplatný, jestliže jest takovým podle práva platného v místě onoho cizozemského soudu.

Při této příležitosti pokládáme za vhodné podotknouti, že naše právo, jak bylo již zmíněno, ponechává stranám vůli, aby se rozhodly pro to které právo formální nebo materiální při posuzování jejich sporu, avšak tato dispozice jest jim poskytnuta pouze pro jejich vzájemný právní poměr. Nebude tedy pro naše právo rozhodující ani sjednaná soudní příslušnost cizozemského soudu, ani řízení před ním, ani jeho pravoplatný rozsudek, bude-li se dožadovati ochrany našeho práva oprávněná osoba, která jest na předmětu sporu zúčastněna a příslušnost cizozemského soudu nesjednala. Tu bude povinností našich soudů znovu řešiti podstatu v cizině již rozhodnutého sporu podle našeho práva.

V případě, že strana žalovaná mohla ve sporu vedeném před cizozemským soudem namítati místní nepřislušnost soudní a jestliže tak neučinila, bude moci býti ve sporu vedeném před tuzemským soudem použito týchž zásad, jako při prokázané sjednané příslušnosti cizozemského soudu v předpokladu, že podrobením se cizozemské soudní příslušnosti, projevila s ní strana žalovaná souhlas.

Strana může tedy ve sporu před tuzemským soudem vznésti námitku věci pravoplatně rozsouzené nebo rozeprě zahájené cizozemským soudem, jestliže:

1. má náš stát úmluvu o vzájemné vykonatelnosti exekučních titulů se státem, jemuž podléhá rozhodující soud, nebo je-li stát na území jehož jest rozhodčí soud, jehož rozhodčí výrok jest uplatňován, smluvní stranou Úmluvy o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků,

2. byla sjednána příslušnost cizozemského soudu a

3. strana žalovaná nenamítala místní nepřislušnost před cizozemským soudem, ač tak učiniti mohla.
